

Pratarmė

Taikomosios kalbotyros paviliota

Šis straipsnių rinkinys skiriamas profesorei Meilutei Ramonienei, kuri 2023 metų rudenį švenčia gražų jubiliejų. Vienuolikos mokslinių tekstų autorės – jos studentės, kolegės, įvairių projektų bendradarbės, publikacijų bendraautorės, bičiulės – mokslininkės iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos.

Darbų krepšys galėjo būti ir pilnesnis, mat kvieštų ir parašyti norėjusių, bet negalėjusių ar nespėjusių (tas visko pilnas akademinis ir šiaip gyvenimas...) buvo antra tiek. Vienas knygos tekstas yra kitokio žanro – tai asmeninis šveicarės prof. Gabriellės Hogan-Brun pasidalijimas. Pasakodama apie savo išitraukimą į Baltijos šalių sociolingvistikos situacijos tyrimus, autorė mini lemtingą prieš daug metų įvykusį, artima akademinę (ir ne tik) draugystę virtusį susitikimą su Meilute, išryškina jos indėlį į regiono mokslininkų tinklaveiką, sumini to bendradarbiavimo rezultatus.

Aktyvi konferencijų, simpoziumų, seminarų, projektų dalyvė, organizatorė ir vadovė profesorė Meilutė taikomios kalbotyros laukuose labai plačiai domisi daugybe dalykų. Džiaugiamės, kad šio rinkinio straipsniai apima daug jubilatei svarbių temų: tai ir nacionalinės kalbų politikos aukštajame moksle iššūkiai (Ina Druviete ir Birutė Klaas-Lang su Kerttu Rozenvalde), ir kalbų politika diasporos šeimose (Sanita Martena) bei dvikalbių emigrantų vaikų kodų kaita (Ineta Dabašinskienė su Laura Kamandulyte-Merfeldiene); ir Lietuvos lenkų jaunimo, ir pas mus gyvenančių užsieniečių nuostatos lietuvių kalbos atžvilgiu (Kinga Geben ir Jogilė Teresa Ramonaitė); tarptautinių Vilniaus universiteto studentų lietuvių kalbos mokymosi motyvacija (Justina Bružaitė-Liseckienė), lingvodidaktikos mokant lietuvių kalbos poliglotus klausimai (Vaida Našlėnaitė Eberhardt), lietuvių kalbos kaip svetimšios besimokančiųjų pasirinkimai tarp dvikalbių žodynų bei automatinio vertimo (Aušra Valančiauskienė); taip pat kalbotyros straipsnių sąsajos su kitais moksliniais tekstais (Eglė Kontutytė) ir kalbinis nemandagumas politiniame diskurse (Eglė Žurauskaitė). Knygos viršelio paveikslas sudarytas iš aprėptų taikomios kalbotyros sričių pavadinimų ir dažniausių tekstuose vartojamų sąvokų bei terminų.

Vienas pačios profesorės Meilutės tyrimų barų yra tarmės: jų mokėjimas, vartojimas, nuostatos tarmių atžvilgiu, tarmių prestižas. Taip jau susiklostė, kad leidinyje nėra nė vieno tokios tematikos straipsnio. Tačiau mes labai norėjome parodyti

dėmesį šiam moksliniam mūsų profesorės interesui ir pagerbti tokią stiprią pasvalietišką jos tapatybės dalį (beje, su kitomis kraštiečėmis katedroje ji visada kalbėjo ir kalba tarmiškai, taip pat ir darbo reikalais). Todėl galvodamos knygos pavadinimą pažaidėme ir pašmaikštavome: jis yra sukaktuvinė gimtąja šiaurės panevėžiškių tarme. Tarmiškumas ant mokslo knygos viršelio – neįprasta, galbūt keistoka. Bet mums tai ir simbolinis veiksmas plečiant tarmių vartojimo ribas, rūpinantis kalbų bei kalbinių atmainų ekologija Lietuvoje apskritai. Žinome, kad tuo labai dega profesorės Meilutės širdis.

„Man buvo įdomiau ne pati kalba kaip tokia, o kaip kalbos gyvena tarp žmonių, kalbų ir žmonių, visuomenės santykiai“, – maždaug taip kadaise, mums drauge dardant autobusu į vieną konferenciją Varšuvoje, yra sakiusi Meilutė. Filologė lituanistė ir kartu klasikė, apgynusi onomastikos srities disertaciją, atėjus Nepriklausomybei ir Vilniaus universiteto Filologijos fakultete nutarus įkurti naują katedrą, ji pakviesta jai vadovauti. Lituanistinių studijų katedros kūryba Meilutė Ramonienė užsėmė nuo pamatinių akmenų. Su jai būdingu veržlumu, smalsumu ir drąsa nėrė į anuomet Lietuvoje dar nebūtos taikomosios kalbotyros vandenį. Tuo metu pirmiausia rūpėjo veiksmingos naujos – komunikaciniu metodu grįstos lietuvių kalbos kaip svetimosios mokymo metodikos bei mokomųjų priemonių rengimas tiek kitakalbių Lietuvos piliečių kalbinei integracijai, tiek į Lietuvą jau gausiau atvykstančių užsieniečių reikmėms. Vedėjos ir jos katedros užmojai, veiklų sąrašas plėtėsi: sukurta pirmeiviška lietuvių kalbos kaip svetimosios mokymo sistema, parengta mokomosios medžiagos, išleista vadovėlių, katedros žmonių organizuojama ir skaitomos paskaitos mokytojų ir dėstytojų kvalifikacijos kėlimo kursuose; užsiimama lietuvių kalbos kaip svetimosios testavimu ir kalbos lygių nustatymu, dalyvaujama Europos kalbų testuotojų asociacijos (ALTE) veikloje; ne vienus metus kuruota mokykla ne lietuvių mokomąja kalba baigusią lituanistų bakalauro programą, vykdomos patrauklios taikomosios kalbotyros magistrantūros studijos; katedroje radosi doktorantų ir daktarų; aktyviai įsitraukiama į įvairius projektus; publikuojami mokslo ir jo sklaidos darbai; organizuojamos taikomosios kalbotyros konferencijos, dalyvaujama Lietuvos taikomosios kalbotyros asociacijos (LITAKA) veikloje, jos narių redaguojamas ir leidžiamas šios srities žurnalas.

Meilutė buvo prie daugumos šių darbų ištakų ir dažnai – pačiame jų sūkury. Turbūt galima sakyti, kad taikomoji kalbotyra Lietuvoje ir Meilutė Ramonienė – kone tapatūs dalykai. Būtent profesorė Meilutė atvedė ir mūsųose užkūrė šį mokslą, įtvirtino, institucializavo jį kaip lygiateisį greta fundamentinės kalbotyros, baltistikos ir kitų šakų. Ir kas labai svarbu – aukšta moksline savo kompetencija ir charizma pritraukė daug kitų žmonių – ne tik iš savo katedros ar fakulteto, bet ir iš įvairių kitų Lietuvos bei užsienio akademinių institucijų.

Tarp tokių žmonių esame ir mes, šio rinkinio sudarytojos – buvusios ir dabartinė profesorės doktorantės iš Lituanistinių studijų katedros. Esame labai dėkingos jai už akademinę ir asmeninę mūsų biografijose įbrėžtas ryškias žymes, už įkvėpimą, skatinimą, įgalinimą moksliniam darbui, vedimą, mūsų auginimą ir visokiausią nuoširdžią paramą skinantį kelius akademiniam pasaulyje.

Profesorė Meilutė yra toks žmogus, kuriame šauniai dera „kietosios“ ir „minkštosios“ kompetencijos: ji ir tarptautiniu mastu pripažinta, po pasaulį akademiniiais tikslais daug keliaujanti, plataus akiračio, didelio apsiskaitymo, aštraus kritinio proto, smulkmenose nepasiklystanti, gabi ir produktyvi mokslininkė bei vizionierė, ir kartu brandi, emociškai subalansuota, dėmesinga, šilta, atvira, atlaidi, dosni, pasikliaujanti kitais ir tikinti jų sugebėjimais asmenybė, be to – gyvenimu aistringai besimėgaujanti optimistė ir linksmuolė, su kuria labai gera bendrauti ir būti. Į sudarytą trumpą svarbiausių jos pasiekimų sąrašą (žr. toliau) pateko tik „apčiuopiami“, akademinio gyvenimo aprašymą solidžiai puošiantys darbai. Tačiau dar daug jų – tokių kaip tiesioginė ir netiesioginė įtaka kitiems, jų pasaulėžiūrai, sumanymams, sprendimams, karjeroms, gyvenimams – sunkiai apskaitomi, „nematomi“. Tačiau tikrai ne mažiau, o gal net labiau reikšmingi ir tvarūs.

Profesorei Meilutei rūpi kalbos, bet dar labiau – žmonės. Kolegos, bendradarbiai, studentai, kalbų mokėtojai bei vartotojai, tiriamieji ir kiti. Ji suveda, buria, kloja kelius, renčia tiltus, mezga tinklus – tarp žmonių, kalbų, disciplinų, savo fakulteto ir universiteto kolegų, skirtingų akademinių padalinių, universitetų, tarp skirtingų šalių tyrėjų.

Viskas rašoma esamuojų laiku, nes, miela Meilute, šia gražia proga dėtinasi, žinoma, visai ne taškas, o tik daugtaškis arba kablelis – kaip Jums labiau patinka. Labai džiaugiamės Jumis, dėkojame už Jūsų ugnį, sveikiname ir lauksime tolesnių Jūsų idėjų bei darbų!

Už galimybę parengti šią gimtadienio dovaną rinkinio sudarytojos labai dėkoja visoms tekstų autorėms ir recenzentėms prof. Daivai Aliūkaitei ir prof. Annai Verschik. O už finansinę paramą leidybai – Vilniaus universiteto Filologijos fakultetui ir Lituanistinių studijų katedrai.

Inga Hilbig

2023 m. liepa, Vilnius

Trumpa akademinė prof. Meilutės Ramonienės biografija

- ▣ 1976 m. baigė lietuvių kalbą ir literatūrą su klasikinės filologijos specializacija VU Filologijos fakultete.
- ▣ 1987 m. VU apgynė humanitarinių mokslų disertaciją tema „Lietuvių pavardės XVII amžiaus pabaigoje“.
- ▣ 1976–1990 m. dirbo asistente VU Filologijos fakulteto Lietuvių kalbos katedroje.
- ▣ 1990 m. tapo VU Filologijos fakulteto Lituanistinių studijų katedros docente.
- ▣ 1990–1995 m., 1999–2010 m., 2015–2018 m. ėjo VU Lituanistinių studijų katedros vedėjos pareigas.
- ▣ 1995–1999 m. dėstė lietuvių kalbą, kultūrą ir istoriją Helsinkio universiteto Slavų ir baltų filologijų katedroje.
- ▣ 2001–2003 m. gavo Britų akademijos finansavimą Lietuvos etnolingvistikos situacijos tyrimui; taip pat Centrinės Europos universiteto „Curriculum Resource“ centro paramą Taikomosios kalbotyros kursui (magistro programai) rengti.
- ▣ 2006 m. apdovanota Lietuvos valstybine mokslo premija (taikomieji mokslai) (kartu su Joana Pribušauskaite, Virginija Stumbriene ir Loreta Vilkiene).
- ▣ 2011 m. tapo VU Lituanistinių studijų katedros profesore.
- ▣ 2017–2018 m. laikinai ėjo VU Filologijos fakulteto dekanės pareigas.
- ▣ 2018–2023 m. dirbo VU Taikomosios kalbotyros instituto direktore.
- ▣ 2007 m. inicijavo Lietuvos taikomosios kalbotyros asociacijos (LITAKA) steigimą, buvo jos valdybos prezidentė (2007–2022 m.) ir valdybos narė (nuo 2022 m.).
- ▣ 2005–2022 m. buvo šešių taikomosios kalbotyros konferencijų „Kalbos ir žmonės“ mokslinių komitetų pirmininkė.
- ▣ 2012 m. mokslo žurnalo „Taikomoji kalbotyra“ viena iš steigėjų.
- ▣ Nuo 2018 m. „Taikomosios kalbotyros“ vyriausioji redaktorė.
- ▣ Dalyvavo 20 nacionalinių ir tarptautinių mokslo bei kitų projektų, 10 iš jų pati vadovavo.

- ▣ Stažavosi Tartu, Oslo, Jogailos (Krokuva), Helsinkio, Bazelio, Parmos, Glazgo ir Vašingtono universitetuose.
- ▣ Yra šešių kolektyvinių monografių mokslinė redaktorė: „Sociolingvistinė Lietuvos panorama. Gyventojų kalbinės nuostatos ir kalbinis elgesys“ (2022, VU leidykla), „Emigrantai: Kalba ir tapatybė II. Keturi sociolingvistiniai portretai“ (2019, VU leidykla), „Emigrantai: Kalba ir tapatybė“ (2015, VU leidykla), „Miestai ir kalbos II“ (2013, VU leidykla), „Miestai ir kalbos“ (2010, VU leidykla), „Language Policies and Practices in the Baltic States“ (su Gabrielle Hogan-Brun, Uldis Ozolins, Mart Rannut) (2009, Talino universiteto leidykla).
- ▣ Parengė 16 skyrių kolektyvinėms monografijoms ir studijai.
- ▣ Individualiai ir su kitais autoriais publikavo 32 mokslinius straipsnius.
- ▣ Yra kelių lietuvių kalbos vadovėlių užsieniečiams ir Lietuvos mokykloms, gramatikų, metodinių priemonių, lingvodidaktikos terminų žodyno autorė ir bendraautorė.
- ▣ Aktyvi mokslinių konferencijų dalyvė, kviestinė pranešėja, vizituojanti dėstytoja.
- ▣ Vadovavo septynioms sėkmingai apgintoms daktaro disertacijoms.
- ▣ Valstybinės lietuvių kalbos komisijos ir Lietuvos mokslų akademijos ekspertė.
- ▣ Skaito viešas paskaitas, rašo mokslo populiarinimo tekstus, pasisako žiniasklaidoje.

Toliau pateikiamas mūsų sudarytas jubiliatės sveikintojų sąrašas. Labai atsiprašome tų žmonių, kurie irgi būtų mielai į jį įsirašę, bet kurių nesugebėjome pasiekti arba į kuriuos galbūt nesugalvojome kreiptis.

Tabula gratulatoria

<i>Aliūkaitė Daiva</i>	<i>Juknevičienė Rita</i>	<i>Pribušauskaitė Joana</i>
<i>Ancevičiūtė Ieva</i>	<i>Kačkutė Eglė</i>	<i>Ragaišienė Vilija</i>
<i>Apinis Andrius</i>	<i>Kalėdienė Laima</i>	<i>Ramonaitė Jogilė</i>
<i>Balčiūnienė Ingrida</i>	<i>Kamandulytė-Merfeldienė Laura</i>	<i>Saville Nick</i>
<i>Balodė Laimutė</i>	<i>Kaškelevičienė Aurelija</i>	<i>Speičytė Brigita</i>
<i>Baravykaitė Alina</i>	<i>Katinaitė Donata</i>	<i>Stasilo Miroslavas</i>
<i>Bingelienė Ramutė</i>	<i>Kazlauskienė Vitalija</i>	<i>Storpirštienė Jolanta</i>
<i>Bissinger Frederik</i>	<i>Klaas-Lang Birutė</i>	<i>Stumbrienė Virginija</i>
<i>Blauzdavičiūtė Lina</i>	<i>Kontutytė Eglė</i>	<i>Stundžia Bonifacas</i>
<i>Bružaitė-Liseckienė Justina</i>	<i>Kuolys Darius</i>	<i>Stundžienė Bronė</i>
<i>Čepaitienė Giedrė</i>	<i>Kutanovienė Elvyra</i>	<i>Šeškauskienė Inesa</i>
<i>Dabašinskaitė Inga</i>	<i>Kvietkauskas Mindaugas</i>	<i>Šmidchens Guntis</i>
<i>Dabašinskienė Ineta</i>	<i>Lassan Eleonora</i>	<i>Tamošaitienė Aušra</i>
<i>Danielius Mantrimas</i>	<i>Lichačiova Ala</i>	<i>Tamošiūnaitė Aurelija</i>
<i>Daraškienė Inga</i>	<i>Litvinskaitė Daiva</i>	<i>Teresė Anželika</i>
<i>Drukteinis Albinas</i>	<i>Liutkevičius Rokas</i>	<i>Urbonaitė Justina</i>
<i>Druviete Ina</i>	<i>Marten Heiko F.</i>	<i>Urbonaitė-Narkevičienė Gailutė</i>
<i>Geben Kinga</i>	<i>Martena Sanita</i>	<i>Urnėžiūtė Rita</i>
<i>Grigaliūnienė Jonė</i>	<i>Maskaliūnienė Nijolė</i>	<i>Vaiceauskienė Loreta</i>
<i>Gudavičienė Eglė</i>	<i>Meiliūnaitė Violeta</i>	<i>Vaisėtaitė-Žiūkė Eglė</i>
<i>Gudalienė Birutė</i>	<i>Meškerevičiūtė Aurelija</i>	<i>Valančiauskienė Aušra</i>
<i>Hilbig Inga</i>	<i>Migauskienė Rita</i>	<i>Vaškevičienė Lina</i>
<i>Hogan-Brun Gabrielle</i>	<i>Našlėnaitė Eberhardt Vaida</i>	<i>Verschik Anna</i>
<i>Jakaitė-Bulbukienė Kristina</i>	<i>Navickas Danguolė Marija</i>	<i>Vilkienė Loreta</i>
<i>Jakaitienė Evalda</i>	<i>Nevinskaitė Laima</i>	<i>Zabrodska Anastassia</i>
<i>Juchnevičienė Nijolė</i>	<i>Pakerys Jurgis</i>	<i>Zubaitienė Vilma</i>
<i>Judžentytė-Šinkūnienė Gintarė</i>	<i>Petrašiūnienė Elvyra</i>	<i>Žurauskaitė Eglė</i>

Su pirmųjų Vasaros kursų studentais, 1992 m.

Lituanistinių studijų katedros kolektyvas, 1995 m.

Gavus 2006 m. Lietuvos mokslo premiją. Su kolegėmis L. Vilkiene, J. Pribušauskaite ir V. Stumbriene

Su katedros bendradarbėmis dar vieno semestro darbus pabaigus, 2006 m.

Prieškalėdinėje išvykoje
į Antazavę, 2007 m.

Per vieną iš daugybės projektų susitikimų... Ispanija, 2010 m.

Po 2013 m. taikomosios kalbotyros magistrančių baigiamųjų darbų gynimo

Po 2018 m. laidos magistrančių darbų gynimo

Lituanistinių studijų katedros 25 metų šventė, 2015 m.

Su katedros žmonėmis švenčiant R. Bingelienės jubiliejų, 2016 m.

Su Lituanistinių studijų katedros ir Daugpilio universiteto kolegomis, 2018 m.

Gelgaudiškio dvare per mokslinę ekspediciją, 2020 m.

Su vyru Alfonsu ir dukromis Kuršių Nerijoje, 2008 m.

Su dukra Aine Dolomitinėse
Alpėse, 2010 m.

Su dukra ir kolege Jogile Teresa
pasauliniame AILA kongrese Bris-
bane, Australijoje, 2014 m.

Šeštosios taikomosios kalbotyros konferencijos atidarymas, 2022 m.